

67-72-87/1
big 16.06.16p.

До спеціалізованої вченої ради К 35.052.23
Національного університету «Львівська
політехніка»
79005 Львів, вул. С. Бандери, 12

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора Никифорчука Дмитра Йосиповича, завідувача кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, на автореферат і дисертацію «Особливості подолання протидії під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності» Ромців Олени Ігорівни, подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Актуальність обраної теми. В умовах інтеграції України до Європейського Союзу дедалі актуальніше питання необхідності створення чіткої системи запобігання корупційної злочинності. Саме припинення протиправної поведінки є дієвим заходом протидії злочинам, що вчиняються службовими особами. Тому одним із ключових завдань держави є формування адекватних правових та організаційних механізмів протидії службовим злочинам.

Актуальність тематики дослідження обумовлена насамперед тим, що на ефективність розслідування службових злочинів впливає постійний тиск підозрюваних (обвинувачених) службових осіб та їх оточення, які чинять протидію досудовому розслідуванню і тому спостерігається погіршення стану розслідування кримінальних проваджень і направлення їх до суду. Окрім цього організована діяльність адвокатського корпусу направлена на перешкоджання

якісному проведенню окремих слідчих (розшукових) дій, призводить до розвалу доказової бази у кримінальних провадженнях.

Останніми роками особливу небезпеку для суспільства становить зухвале ставлення до виконання законів службовими особами, які вчинили відповідні злочини і шляхом підкупу суддів уникають попереднього ув'язнення та впливають на представників досудових органів щодо закриття провадження. І саме такі форми злочинної поведінки, призводять до безкарності і вседозволеності чиновників.

Ефективність подолання протидії під час розслідування службових злочинів, значною мірою визначається рівнем правового і криміналістичного забезпечення досудового розслідування, реальністю постановки перспективних і поточних завдань, вибором найбільш доцільних способів і прийомів подолання такої протидії.

Важливим завданням у подоланні протидії під час розслідування службових злочинів, є: використання криміналістичних методик з метою створення умов для швидкого і повного виявлення та припинення протидії розслідуванню з використанням кримінально-процесуальних засобів; встановлення обставин, що характеризують протидію та осіб, які її вчинили.

Стрижневим напрямом роботи у подоланні протидії під час розслідування службових злочинів є аналіз проблем щодо правового та криміналістичного забезпечення організації виявлення і документування злочинних дій, а також використання тактичних прийомів щодо нейтралізації такої протидії.

Проблемам організації щодо подолання протидії під час розслідування злочинів присвячена значна кількість наукових праць, але деякі аспекти цього питання залишаються невисвітленими, дискусійними, такими, що потребують поглибленого вивчення, особливо щодо правового та криміналістичного забезпечення подолання протидії в цьому напрямі.

Наведене надає підстави щодо висновку, що дане дослідження присвячене актуальній проблемі, вирішення якої сприятиме подальшому

удосконаленню правових та криміналістичних основ подолання протидії під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності.

При цьому погоджуємося з дослідницею, що напрямами удосконалення подолання протидії під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності, є: законодавча та нормотворча діяльність; тактичні заходи; належне застосування оперативно-технічних заходів; формування банків даних і взаємного обміну інформацією; організація захисту всіх учасників кримінального процесу тощо.

Відповідно до окресленої наукової проблематики авторкою, створено теоретичну та емпіричну базу дослідження. О.І. Ромців узагальнила результати розробок різних галузей науки та при написанні дисертації використала праці в галузі кримінального права і процесу, теорії оперативно-розшукової діяльності, криміналістики, криминології, психології та інших суміжних наук.

Обґрунтованість наукових положень дисертації, їх достовірність і новизна – в більшій частині забезпечені методологічною базою здійсненого дослідження, опрацюванням значної кількості емпіричного матеріалу, застосуванням методології теорії кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності, методичних прийомів аналізу окреслених проблем, відповідною апробацією отриманих результатів, а також тим, що аналіз різноманітних аспектів досліджуваної проблематики призводить до однакових висновків.

Зазначимо, що дисертація в цілому є дослідженням комплексу проблем удосконалення правових та криміналістичних основ подолання протидії під час розслідування службових злочинів.

Після детального вивчення наукової роботи, результатами, вперше одержаними особисто автором, можна вважати наступні:

1. Теоретично досліджено стан наукового розроблення проблеми протидії під час розслідування злочинів, окреслено криміналістичну характеристику протидії під час розслідування злочинів у сфері службової

діяльності та здійснено класифікацію категорій осіб, що вчиняють таку протидію (с.17-73).

2. Аргументовано необхідність удосконалення організаційних засад планування розслідування злочинів у сфері службової діяльності з метою уникнення протидії зі сторони підозрюваних (обвинувачених) та їх оточення, а також налагодження дієвої взаємодії слідчих із оперативними працівниками, ЗМІ та громадськістю (с. 74-124).

3. Доведено необхідність удосконалення використання правових та криміналістичних засобів подолання протидії під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності та забезпечення безпеки осіб які беруть участь в кримінальному процесі (с. 125-175).

Оцінюючи зміст дисертації, її завершеність у цілому, необхідно зазначити, що дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків до розділів і загальних висновків, списку використаних джерел (271 найменування розміщені на 28 сторінках) і додатків (18 сторінок). Повний обсяг дисертації становить 226 сторінок, із них 180 сторінок – основний текст.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, окреслено її зв'язок із науковими програмами, планами, темами; висвітлено ступінь розробки та методи наукового аналізу; визначено об'єкт, предмет, мету і задачі, наукову новизну; окреслено практичне значення одержаних результатів дослідження, відображено відомості щодо апробації результатів дисертації та її структуру.

Розділ 1 «Теоретико-прикладна характеристика протидії під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності» (С. 14-73), присвячено проблемам розроблення наукової теорії подолання протидії та надання криміналістичної характеристики протидії під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності.

На основі аналізу теоретичних та правових основ розвитку окремої теорії подолання протидії під час розслідування злочинів виділено основні етапи такої теорії. Авторкою абсолютно правильно підтверджено, що на сучасному етапі

науковці і практики визначають теорію подолання протидії розслідуванню, як систему організаційно-правових і тактичних дій, яка потребує постійного удосконалення на основі сучасного реформування питань законодавства і права (С.14-73).

На основі здійсненого аналізу наукових праць, які присвячені дослідженню змісту подолання протидії під час розслідування злочинів також визначені та правильно сформульовані теоретичні проблеми (щодо вдосконалення такого визначення).

Авторкою зазначено, що методика подолання протидії ґрунтується на знанні криміналістичної характеристики протиправних діянь, а формування способів протидії під час розслідування службових злочинів відбувається переважно під впливом сфери владних та службових повноважень, якими наділено особу. Дана теза знайшла своє відображення за результатами дослідження. Окрім цього, суттєво впливають на способи вчинення приховування службових злочинів і особливості фінансово-господарської діяльності підприємства або організації, прогалини законодавчого регулювання, недосконалість організації службової діяльності, недостатність контролю з боку відповідних органів тощо.

О.І Ромців детально проаналізувала внутрішню та зовнішню протидію під час розслідування службових злочинів і класифікувала категорії осіб, які здійснюють таку протидію.

У розділі 2 «Організаційні основи подолання протидії під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності» авторкою досліджено подолання протидії під час виявлення службових злочинів з використанням організаційних основ планування слідчих (розшукових) дій, сил та засобів щодо організації взаємодії з іншими суб'єктами впливу на таку протидію (С.74-123).

Зазначено, що початковий етап протидії досудовому слідству починається з моменту передачі оперативним підрозділом матеріалів слідчому для внесення їх до Єдиного реєстру досудових розслідувань, до якого мають доступ інші посадові особи (прокурор, суддя, керівництво слідчих органів та ін.).

З метою уникнення протидії під час виявлення злочинів у сфері службової діяльності, авторкою запропоновано використовувати так звану загальну організаційно-тактичну модель, яка складається з трьох етапів, до яких в обов'язковому порядку входять застосування технічних засобів (надають можливість документувати протиправну діяльність фігурантів з одночасним їх затримання і проведенням обшуків, блокування банківських рахунків та арешту майна, здобутого злочинним шляхом тощо).

Дослідниця аргументовано доводить, що під час складання плану розслідування злочинів у сфері службової діяльності в умовах протидії мають обов'язково включатися і проводитися слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії з метою виявлення та документування конкретних протиправних діянь осіб, які вчиняють таку протидію, що підпадає під ознаки конкретних статей КК України.

Визначено порядок взаємодії оперативних працівників зі слідчим у процесі завершення реалізації оперативних матеріалів залежно від виявлених протиправних дій, а також у процесі виконання доручень слідчого щодо проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій з метою подолання протидії досудовому слідству.

Правильно зроблений висновок, що з метою зменшення напруги протидії під час розслідування службових злочинів потрібно взаємодіяти із засобами масової інформації та оприлюднювати факти виявлення правопорушень, учинених посадовими особами, що в свою чергу також буде мати профілактичне значення.

Розділ 3 «Правові та організаційно-тактичні засоби подолання протидії під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності» присвячено питанням аналізу подолання протидії з використанням правових та організаційно-тактичних засобів в організації безпеки осіб, які є учасниками кримінального провадження.

При цьому на основі аналізу законодавства, літературних джерел, судово-слідчої практики зроблений висновок, що в сучасних умовах необхідно

комплексно аналізувати всі прояви протидії слідству, а ефективність такого подолання залежить від того, наскільки правове регулювання слідчих (розшукових) дій адекватне вимогам розвитку соціально-правових відносин.

Авторка підкреслює, що кримінальне процесуальне законодавство створює основні умови подолання такої протидії на підставі застосування слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій щодо виявлення, фіксування та документування фактів учинення протидії слідчому.

Висновок О.І. Ромців в тому, що основне місце в тактичній складовій загальної моделі подолання протидії займає психологічне забезпечення переваг слідчого у здійсненні окремих слідчих (розшукових) дій (допитів, обшуків тощо), які полягають у демонструванні підозрюваним (обвинуваченим): речових доказів; аудіо- і відеозапису вчинених ними злочинних дій; роз'яснення інституту більш м'якого покарання за співпрацю із слідством; створення максимально реальної картини щодо формування у підозрюваного уявлень про непридатність допомоги внаслідок корумпованих зв'язків тощо є абсолютно логічним!

Доведено, що успішно подолати протидію під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності можливо за допомогою спеціальних тактичних операцій із залученням оперативних працівників, які створюють відповідні умови для вдалого проведення слідчих (розшукових) дій, а також блокування втручання в процес розслідування сторонніх осіб.

Дуже цікавими є запропоновані авторкою рекомендації щодо тактичного забезпечення безпеки учасників кримінального провадження під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності залежно від форми і способів їх застосування учасниками кримінального провадження та іншими особами.

Дослідницею розроблено низку пропозицій щодо внесення змін і доповнень до чинних нормативно-правових актів, спрямованих на підвищення ефективності процесу подолання протидії під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності, а саме:

– до редакції статей Кримінального процесуального кодексу України:

а) унести доповнення п. 21 ч. 2 ст. 36 («Прокурор») такого змісту: «доручати оперативним підрозділам здійснювати оперативне супроводження кримінальних проваджень за тяжкими та особливо тяжкими злочинами»;

б) унести доповнення до ч.1 ст. 183 («Тримання під вартою»), виклавши її в такій редакції: «Тримання під вартою є винятковим запобіжним заходом, який застосовується виключно у разі, якщо прокурор доведе (якщо особою вчинено злочин у сфері службової діяльності), що жоден з більш м'яких запобіжних заходів не може запобігти ризикам, передбаченим ст. 177 КПК України»;

в) унести доповнення окремою Главою 10-1, виклавши в такій редакції: «Застосування процесуальних та спеціальних заходів щодо безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні»;

– до редакції статей Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» унести доповнення п. 21 ст. 8 такого змісту: «Виконувати доручення прокурора щодо оперативного супроводження кримінального провадження в тяжких і особливо тяжких злочинах».

У науковій роботі доведено, що основою подолання протидії під час розслідування злочинів у службовій діяльності є виявлення та документування способів протидії направленої проти учасників кримінального провадження.

Можна констатувати, що авторка досягнула окресленої мети дослідження, а саме – дослідила особливості подолання протидії під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності та розроби на її основі пропозиції та рекомендації щодо підвищення такої діяльності.

О.І. Ромців здійснила аналіз спеціальної літератури різнопланового характеру, законодавчої та іншої нормативно-правової основи щодо подолання протидії під час розслідування службових злочинів, а також застосувала з цією метою сучасні загальнонаукові і спеціальні методи. Це свідчить про наявність теоретичної та практичної репрезентативності дисертаційної роботи.

Основні результати дисертації викладено у дев'яти наукових статтях, які опубліковані в наукових фахових юридичних виданнях, одна з них – у зарубіжному виданні, та у п'яти тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Напрацювання й матеріали дисертаційної роботи можуть бути використані у: науково-дослідній роботі – як підґрунтя для подальших досліджень процесуальних і криміналістичних аспектів виявлення та розслідування злочинів у сфері службової діяльності; законотворчій діяльності – як основа для розробки та внесення змін і доповнень до чинного законодавства України з питань протидії злочинності в цілому та у сфері службової діяльності зокрема; практичній діяльності правоохоронних органів – як рекомендації, спрямовані на оптимізацію слідчої діяльності щодо протидії розслідуванню злочинів, що вчиняються у сфері службової діяльності; навчальному процесі – під час викладання курсів «Кримінальний процес», «Криміналістика», спеціальних курсів щодо організації розслідування окремих видів злочинів у вищих юридичних навчальних закладах (на юридичних факультетах), у системі підвищення кваліфікації працівників прокуратури та суду, а також для підготовки відповідних навчально-методичних матеріалів, а саме: підручників, посібників, курсів лекцій, практикумів тощо.

Необхідно зазначити, що дисертаційна робота написана відповідно до вимог наукового стилю ділового мовлення, доступна для розуміння і сприйняття, з використанням значної кількості спеціалізованих літературних джерел, має достатню науково-практичну спрямованість, що підкреслює її значущість щодо методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності та подолання протидії з боку учасників кримінального провадження, створення організаційно-правової основи захисту прав і свобод громадян за сучасних умов перехідного періоду ліберальних перетворень у реалізації норм кримінального процесуального права, що тривають за сучасних умов розвитку нашої держави.

Автореферат дисертації повністю відповідає основним положенням дослідження і структурно оформлений відповідно до вимог МОН України. Дисертація є самостійною завершеною працею, яка містить розробку важливих питань для законодавчої, правозахисної практики, організаційно-правової та тактичної складової системи подолання протидії під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності з криміналістичним забезпеченням використання слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій.

Зауваження щодо змісту дисертації. В цілому високо оцінюючи зміст дисертаційного дослідження, слід відмітити деякі критичні зауваження та побажання до роботи, які потребують уточнення, а іноді й додаткової аргументації, а саме:

1. Авторка зазначає (С.39), що серед основних чинників, які впливають на можливість, повноту і вибір способу приховування злочинів (за ст.191, 210, 366 КК України), є специфіка фінансово-господарської діяльності підприємства, установи, організації та особливості системи документообігу. В той же час дослідниця не наводить перелік документів які фальсифікуються з метою приховування злочину.

2. На сторінці 58 дисертації авторка зазначає, що розслідуючи злочини у сфері службової діяльності, для ефективного подолання протидії з боку підозрюваного (обвинуваченого) слідчому варто враховувати певні особливості суб'єкта цих злочинів. Необхідно уточнити, які особливості підозрюваного у злочині слідчому необхідно враховувати.

3. Дисертантка (с.82) визначає основні способи приховання злочинів у сфері службової діяльності на етапі їх виявлення: неповідомлення взагалі або затягування повідомлення даних, інформації, що вимагається у рамках офіційних запитів правоохоронними органами. Однак нею не наведено аналізу фактів щодо ненадання відповідей на запити слідчих.

4. На сторінці 86 зазначено, що системність тактичної моделі подолання протидії розслідуванню злочинів у сфері службової діяльності полягає у урахуванні конкретних обставин слідчої ситуації на основі якої

запроваджується комплекс організаційних, процесуальних та інших дій щодо нейтралізації протидії та притягнення винних до відповідальності. Хотілося би знати позицію авторки, щодо обставин, які необхідно враховувати при застосуванні процесуальних дій.

Водночас підкреслимо, що зазначені недоліки мають дискусійний характер і не знижують у цілому високий рівень дисертаційної роботи, яка вирішує на науковому рівні проблему з використання правових і криміналістичних засобів подолання протидії під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності. У висновках, викладаючи основні підсумкові положення та практичні рекомендації, дисертанткою запропоновано пакет пропозицій щодо удосконалення Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

ВИСНОВОК

Отже, за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю й достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, а також за оформленням дисертація відповідає вимогам, які встановлені у «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженому Постановою Кабінетів Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567.

Дисертація Ромців Олени Ігорівни на тему «Особливості подолання протидії під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, відповідає вимогам МОН України щодо кандидатських дисертацій, а її авторка заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності

Національної академії внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор

Д.Й.Никифорчук

Людмила Никифорчук Д.Й. засвідчую
ПРОВ. ФАХІВЕЦЬ ВКЗ НАВС
КАПІТАН ПОЛІЦІЇ
ПРОНІЧЕВА І.О.

